

- тического психолога. Практична психологія та соціальна робота. 2004. № 8. с.41-44.
8. Литвиненко С. Креативність як загальна здібність до творчості: сучасні підходи. Збірник наукових праць полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки». Випуск 3 (50). Полтава, 2006. С. 215-219.
9. Павленко В.В. Креативність учителя як чинник розвитку педагогічної творчості. Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Наумчук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С.145-150.
10. Павлюк Р.О. Креативність як складова частина професійної підготовки майбутніх учителів [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.rusnauka.com/16_NPM_2007/Pedagogica/22154.doc.htm.
11. Рябовол Л. Т. Креативність як предмет психолого-педагогічних досліджень вітчизняних вчених. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, 2002. С. 42-47.
12. Твердохліб Н. В. Проблема розвитку креативності особистості у психолого-педагогічних наукових дослідженнях. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. 2015. Вип. 43. С. 399–402.
13. Черняк О. В. Особистісне зростання як об'єкт психологічного аналізу. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія : Психологічні науки. Чернігів: Вид-во ЧДПУ, 2011. Вип. 94. Т. 2. С. 215–223.
14. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. М., Изд-во Института психотерапии. 2002. 490 с.

РОЛЬ СІМ'Ї ТА ШКОЛИ У ФОРМУВАННІ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Волкова О. А.

*Полтавський державний медичний університет
oksanaanatom@ukr.net*

Протягом останніх років стан духовної культури і моралі суспільства в Україні викликає занепокоєння. Особливо помітні дані тенденції у представників підростаючого покоління. Зниження рівня суспільної та особистої моралі у частини молоді, відсутність загальних принципів розуміння сутності найпростіших соціальних процесів і явищ призводить до неадекватної соціальної поведінки [2, с. 3]. Тому на сьогодні перед суспільством постає завдання створення в свідомості молоді системи ціннісного ставлення до себе та соціального і природного довкілля – формування сприятливого для себе та оточуючих особистого життєвого простору.

Життєвий простір – просторове поле взаємодії природи і суспільства,

на яке поширюється сфера впливу людини (індивіда, групи людей) [3, с.14]. Він включає в себе психологічну складову, яка поєднує комплекс фізичних, соціальних і психологічних явищ, з якими людина себе ототожнює і серед яких вона існує. Ці явища стають значущими в контексті психологічної ситуації, набуваючи для людини особистісного змісту. Ключове місце в феноменології психологічного простору займає стан його меж – фізичних і психологічних маркерів, що визначають сферу особистого контролю і приватності однієї людини від такої ж сфери іншої.

Відомий німецький психолог Курт Левін вважає, що життєвий простір – це сукупність співіснуючих та взаємопов'язаних факторів, що визначають поведінку людини в конкретний час. Ця поведінка генерується свідомістю на підставі накопичених знань і досвіду [1, с.131]. Отже, життєвий простір охоплює особистість і її психологічне оточення, а також фізичне і соціальне середовище особи, що може впливати на цей простір.

Найбільш активно формування життєвого простору відбувається в дитячому та підлітковому віці, оскільки в цей період відбувається швидке накопичення знань про світ і про самого себе. Зростаюча диференціація супроводжується зростанням інтеграційних процесів, які проявляються у збільшенні складності та ієрархічності організації життєвого простору.

Головними чинниками формування життєвого простору особи, на мою думку, є сім'я та шкільне оточення.

Першим і найважливішим середовищем виховання особи є сім'я. Адже батьки першими розкривають маленькій людині предметний світ і надають йому емоційного забарвлення. Вони є першими вчителями і захисниками, які зміцнюють і загартовують організм дитини, розвивають її мову і мислення, почуття, формують її інтереси, прагнення, здібності, виховують любов до знань, працьовитість.

Роль сім'ї у вихованні дітей – надзвичайно велика і відповідальна. Через життя в сім'ї формується ставлення до людей, речей, самого себе, виробляються ідеали та цінності. Адже батьки для дитини є джерелом емоційного тепла і підтримки, порадиником, і в той же час владою та суддею, зразком і прикладом для наслідування. Діти прислухаються до розмов батьків, є свідками їхніх вчинків, радіють їхнім успіхам чи співчувають невдачам. Усі ці форми відносин мають бути присутні у взаєминах із дітьми незалежно від їхнього віку, хоча питома вага кожної з них у різні періоди неоднакова. Тому є очевидною необхідність перебудови характеру взаємин, змісту і напрямів спілкування дорослих і молодших членів сім'ї протягом років відповідно віку дитини.

Неуважність батьків, які не задовольняють прагнення дитини до спілкування, чи відсутність знань про виховання дітей призводить до затримки соціального розвитку дитячої особистості, незасвоєння нею норм, правил,

звичок соціальної поведінки – до формування її асоціального характеру. Це зумовлено тим, що внутрішньосімейні взаємини виступають для дитини першим специфічним зразком суспільних відносин і мають значний вплив на формування загальної моделі її життя в майбутньому. Також, на жаль, діти, які виростають у неблагополучних сім'ях, є недостатньо соціально зрілі, агресивні, а тому адекватно не сприймаються однолітками. Це також утруднює їхній особистісний розвиток і призводить до формування такої моделі свого життєвого простору, що не сприяє їх розвитку, покращенню оточуючого психологічного і соціального середовища.

Спостерігається ще один важливий фактор неефективного сімейного виховання молоді – недосвідченість батьків, їхнє намагання опиратися виключно на власний досвід, брак певних педагогічних знань. Тому другим важливим середовищем формування життєвого простору особи є школа, завданнями якої є не лише надання ґрунтовних знань з різних предметів, а й створення відповідних умов для всебічного розвитку учнів, виховання та формування моральних цінностей молоді. Виконання цих завдань в більшій мірі забезпечується завдяки виваженому спілкуванню вчителя з учнем.

Педагогічне спілкування – це професійне спілкування педагога з усіма учасниками освітнього процесу, яке спрямоване на створення оптимальних умов для здійснення завдань виховання і навчання. Воно вимагає від педагога спеціальної підготовки не лише стосовно технології взаємодії, а й морального досвіду, педагогічної мудрості в організації взаємин з учнями та батьками у різних сферах навчально-виховного процесу [4, с. 208 - 209].

Найважливішими особливостями психолого-педагогічного впливу школи є цілісність, систематичність та безперервність, поступовий перехід від класно-урочних форм спілкування до позакласних [4, с. 207]. Професійне педагогічне спілкування є комунікативною взаємодією педагога з молоддю, спрямованим на встановлення сприятливого психологічного клімату, психологічну оптимізацію діяльності, взаємин, допомагає у становленні та розвитку комунікативних зв'язків учителя й учнів в управлінні освітнім процесом. Воно забезпечує передачу через викладача людської культури, допомагає у засвоєнні знань, сприяє формуванню ціннісних орієнтацій під час обміну думками.

Отже, формування життєвого простору особистості – надзвичайно складний, відповідальний і важливий процес як для особи, так і для навколишнього середовища, для суспільства. На мою думку, головну роль у його створенні відіграють сімейне та шкільне оточення. Сім'я є першою суспільною сферою існування дитини, джерелом її емоційної та матеріальної підтримки, засобом збереження і передання культурних цінностей від покоління до покоління. Виховання дітей у сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості. Не менше значення для виховання має професійне педагогічне

спілкування – цілісна система психолого-педагогічної взаємодії педагога та учнів, яка містить в собі обмін інформацією, організацію взаємин за допомогою комунікативних засобів та є інструментом впливу на особистість учня [4, с. 210]. Взаємодія цих двох факторів на ранньому етапі життя і розвитку дитини сприяє створенню сприятливого життєвого простору, що формує інтелектуально розвинену, фізично і морально здорову особистість, готову протистояти асоціальним впливам, справлятися з особистими проблемами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко Ю. В. Вивчення життєвого простору особистості: філософсько-психологічний аспект. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 1. Том 1. 2016. С. 130–134.
2. Додаток до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1243 від 31.10.2011р. «Про основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України».
3. Нікітіна М. Г. Життєвий простір. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс]. Редкол. : І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-19293>. ст 14.
4. Слободяник Н. В. Спілкування як основа психолого-педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу. Psychological journal. 2018. 4(14). С. 206–216.

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПЕЦИФІКИ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ПІДЛІТКІВ

Головко І. М.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
innaholovko93@gmail.com*

У психологічній літературі зустрічається чимало різних тлумачень поняття «мотивація». Одні з них пов'язані з історією дослідження даної проблеми, інші – відображають відмінності у концептуальних підходах різних авторів чи наукових шкіл. Розвиток теорій мотивації йшов у двох основних напрямках. У першому – мотиви та мотивація розглядалися як ситуативні інваріанти поведінки людини (М. Алексеева, В. Моргун, С. Москвичов та ін.). Другий підхід пов'язаний із розумінням мотивів і мотивації як стійких диспозицій особистості, що регулюють її поведінку відносно незалежно від ситуацій (В. Асеев, І. Меліхова та ін.). Звичайно, можна виділити і третій підхід, який поєднує дослідників, що так чи інакше намагалися знайти компроміс між цими двома окресленими полюсами (М. Матюхіна, Л. Фрідман